

Pane, nauč nás modlit se

1. Modlit se – nemodlit se – modlit se špatně.

Modlit se? Pozor: Takto se ptá pohan. *Nemodlit se – Modlit se* je pohanská alternativa. Učedníci prosí svého Mistra: *Nauč nás modlit*. Takto prosí žid. Židovská alternativa je: *Modlit se špatně – Modlit se dobře*. Všichni Ježíšovi učedníci byli židé – a žid se přece umí modlit. Pohané s modlit neumějí; pokud se modlí, pak se modlí tak špatně, že bych tomu raději ani modlitba neřikal.

Příklady takových pohanských modliteb: před zkouškou se pomodlím, abych prolezl aspoň s éčkem; po antikoncepční chybě se pomodlím, abych nebyla v tom; při čekání na výsledek histologie se budu modlit, aby nález nebyl pozitivní. Ruku na srdce, bratři a sestry, kdo z nás se někdy takto nemodlil? Byznysmena nebo politika, kteří se modlí, aby jejich konkurenta či protivníka trefil šlak, raději zmiňovat nebudu.

Jako křesťané tu stojíme vedle židů, lépe: v závěsu za židy. „*Být křesťanem a modlit se je jedno a totéž.*“ („*Etre chrétien et prier, c' est une seule et meme chose.*“: BARTH, *La Priere*, p.30. = „*Christ sein und Beten ist ein und dasselbe*“: *Das Vaterunser*, s. 30: francouzsky švýc. ref. farářům 1947-1949, Neuchatel, podtitul *Modlitba Páně podle reformačních katechismů*). Nemáme na vybranou, zda se modlit, nebo se nemodlit – takovým způsobem, jako máme na vybranou, zda hrát na nějaký hudební nástroj či nikoli, zda kouřit nebo nekouřit, studovat VŠ nebo nestudovat, zda mít nebo nemít děti, popř. zda sexuálně žít či nikoli – i když posledními dvěma alternativami bych si už tak jistý nebyl, k tomu vám jistě poví víc JINDŘICH HALAMA v přednášce *Přátelství, partnerství, manželství*. Křesťan se nerozhoduje mezi modlitbou a ne-modlitbou. Ježíš se modlil, a křesťanka/ka přece následuje Ježíše: Dělal to, co dělal Ježíš – tedy se modlí, umí se modlit, chce se modlit, měl by se modlit. Nebo by alespoň měl chtít se modlit. Pokud se nemodlím, pokud se neumím, nemohu nebo dokonce nechci modlit, měl bych být touto skutečností na nejvyšší míru zneklidněn. „Člověk nemůže být natrvalo křesťanem, aniž by se modlil – právě tak jako nemůže žít, aniž by dýchal.“ (R. GUARDINI, 20) Ale smím vědět, že se svou modlitební nouzí (spirituál: „in the need of prayer“) nejsem mezi Ježíšovými ovečkami žádná singl černá ovce. Umět se modlit není jako umět plavat, řídit auto nebo mluvit anglicky. Když BARTHOVI během jeho maďarské cesty položili otázku „Co máme dělat, když se neumíme modlit“, odpověděl nejprve protiotázkou „A kdo se umí modlit?“ A zkušený pastýř GUARDINI přiznává: „Člověk se celkem vzato nemodlí rád.“ (19) A jeho rada zní: Když se opravdu nemohu modlit, pak mohu alespoň pokleknout a říci Bohu: „Vím, že bych se měl modlit, ale nemohu.“ (236n) Jinými slovy: Vždycky je tu ještě možnost sepnout ruce ke stejné prosbě, jakou vyslovil jeden ze Dvanácti: *Pane, nauč mě modlit se?* Nauč mě modlit se – tak, *jako jsi tomu učil*, jako tomu učíš své učedníky.

2. „Jednou se Ježíš...“

Ted' se ovšem musím zarazit. Stojím tu ted' před vámi – znázorňovat to má můj farářský talár, který jsem si oblékl na jednoznačné přání studentů – ne jako profesor ST, nýbrž jako studentský farář.

(1) Nebude následovat žádná *dogmatika*, žádná *theologie* modlitby. Neotevřeme otázky „Co je to modlitba?“; „Modlitbu dělíme na modlitbu explicitní (v určitý čas, zformulovanou právě

teď do těchto a ne jiných slov) a modlitbu implicitní (bez ustání, trvalý modlitební postoj); „Existují také nevyslyšené modlitby?“; „Platí Buď-Anebo: Buď se modlit se, nebo jednat? Dobrých theologií modlitby není málo, např. Lochmanův i studenty hojně čtený *Otče náš*. (2) Nebude následovat ani žádná *exegese*, žádný postupný výklad jednotlivých proseb Modlitby všech modliteb, Modlitby Páně v její kratší (a starší?) lukášovské verzi, ba ani klasická homilie. Dobrých kázání na Otčenáš jsou desítky, starých i nových. O jednu jejich sbírku, EBELINGOVA curyšská kázání přístupná v knížečce *Vom Gebet* (1963), se budu ve svém kázání opírat neméně než o výše zmíněné výklady z BARTHOVY knížečky *Priere* (1949). Nevěřili byste, jak se ti dva velikáni evangelické theologie, luterán a kalvinista, vzácně shodují! Dovolte mi proto, abych při parafrázování jejich vět zamlčoval jejich autorství. (Mimochodem, není lepšího vstupu do četby těžkých theologů než přes jejich původně improvizované výklady, literárně zachycené v paperbacích pro širší veřejnost: nenajdete tam simplifikace, najdete tam elementarizace!)

2.2. „Jednou se Ježíš na nějakém místě modlil.“

V barthovské logice jde o první – a zcela postačující! – zdůvodnění, proč se my máme modlit. Prostě proto, že se modlil On. V monumentální *KD* umístil Barth traktát o modlitbě (výklad Modlitby Páně, nedokončený) do etického svazku IV/4: Svým učedníkům Ježíš přikazuje, aby se jako On modlili k Otci. Ale Barth sem, Barth tam. O které Ježíšově aktivitě se – vedle kázání, rozhovorů a uzdravování – dočteme v *evangeliích* tolikrát jako o jeho modlitbách? Modlil se zřejmě často. Vlastníme-li nějaký vhled do Ježíšova intimního života, pak ten, že se setkával se svým Otcem v samotě a tichu modlitby. V modlitbě se s ním konfrontoval, *konformoval*. Vyptával se na Boží vůli, usiloval o její poznání, zápasil o její plnění, přivlastňoval si ji a sjednocoval se s ní. (Dějiny dogmatu znají spory o mono/dyo-theletismus.) S modlitbou na rtech umřel: poslední výkřik z kříže byla přece modlitba: je uvedena adresa: *Bože můj*.

Nezapomenu na otázku, kterou položil jeden katolický seminarista, student KTF, v květnu 1990 po hostovské přednášce proslulému německému katolickému systematickému theologovi: *Proč se Ježíš modlil, když byl Bůh?* Laskavý L. SCHEFFZYK se nestačil divit, co že je to za monofyzitskou christologii!

Ano, právě u evangelisty Jana s jeho vysokou christologií (implikující trojiční učení) najdeme celé dlouhé kapitoly (velekněžská modlitba) modlitebního rozhovoru mezi Otcem a Synem! Což by mohl Otec Syna nevyslyšet? Ve finále pak šlo, jak známo, o modlitební při: Staň se Tvá vůle, ne: Pošli mi na pomoc legii andělů.

2.1. „Pane, nauč nás modlit se.“

Možná bude, možná to je naše, moje první modlitba vůbec. Obsahuje implicitní doznání: *Já sám se modlit neumím. Umím to jen trochu, jen někdy. Proto k tobě přicházím do školy modlitby. Nauč mě to, Pane, prosím*. Vyjadřuje však také mou připravenost: *Chci se učit modlit se*. To samozřejmě neznamená *Nauč nás nějakou univerzální modlitbu, kterou bychom se měli modlit*, nýbrž: *Nauč nás, jak se máme modlit*. Každé řádné církevní kázání, každá řádná univerzitní theologie jsou, měly by být, v prvé řadě *školou modlitby*, výukou toho, jak křesťansky myslet a mluvit – vždyť modlitba, *řeč k Bohu*, ANSELMOVO Pros-logion, oslovení Boha, theologie v Du-formě, je tou základní křesťanskou řečí, od níž se všechna další *řeč o Bohu* – má-li být řeč o skutečném Bohu, a ne o našich představách Boha, všechna theologie v Er-formě odvozuje. BARTHOVI se na vrcholu výkladů modlitby Páně stane, že najednou přejde do Du-formy! A v zahajovací přednášce své první, tzv. göttingenské dogmatiky (*Vyučování v křesťanském náboženství*, 1924) ocitoval modlitbu, kterou sv. TOMÁŠ předdeslal své Theologické sumě, tzv. „Devotia Oratio ante studium dicenda“. A to, zda a jak jsme se

naučili vládnout křesťanskou řečí, jak už dokážeme křesťanskou řeč praktikovat, vyjde najevo ne v našich disertacích, ani v našich seminárních rozhovorech (a už vůbec ne u zkoušky!), nýbrž právě v naší – modlitbě.

2.3. „Když se modlíte, říkejte.“

Modlitba se opravdu skládá ze slov, ale právě že ze smysluplných slov, ne z bezobsažných formulek nebo otřepaných frází – jako Ježíšem v Kázání na hoře kritizovaná mnohomluvnost pohanů, o vykřičených modlitebních mlýncích nemluvě. (Ale asi bych se neměl pouštět na tenký led indické religiozity - něčeho, co neznám a čemu nerozumím, nebo to od PEPÍKA BARTOŠKA schytám.) BARTH – jako ne jeden evangelický farář nespokojený s modlitbami, které mu nabízela agenda jeho církve – si připravoval své bohoslužebné modlitby s nemenší péčí, než s jakou si připravoval svá kázání: slovo od slova. Cožpak je možné soustředit všechnu péči na mluvení o Bohu – a k Bohu mluvit, jak nám zobák narostl? To jenom čbr.ev. farář – s dobrým či špatným svědomím – extemporuje, improvizuje: postavím se (mluvím za sebe, vždyť nejsem lepší svých bratrů: když jsem se připravoval na dnešní bohoslužbu, soustředil jsem se na kázání: důležité je přece to, co řeknu vám, v modlitbě mně už na místě něco napadne, nebo, jak říkají ti zbožnější mezi námi, mně Duch dá, co mám říkat) postavím se za stůl Páně, zavřu oči a spustím, čím moje srdce přetéká (a znalému prozradím, čeho se mému rozumu nedostává). V evangelikálních církvích tomu není lépe, spíše naopak: laický bratr zná omezený tematický rejstřík chval (za toto krásné nedělní ráno) a proseb (za obrácení našeho národa), a ten předvede v pokleslé řeči: *Tak já Ti teda, Pane Bože, děkuju...* – kdykoli je mu k tomu dána příležitost. Chce-li někdo z vás namítnout, že přece také existuje modlitební zmlknutí před Bohem, pak budu kontrovat poukazem na dva velké katolické theology 20. století, vpravdě klasiky ř.k. spirituality: ROMANA GUARDINIHO (autor další knihy o modlitbě, *Vorschule* – průprava, příprava – *des Betens*, vyšla i česky pod titulem *O modlitbě* už 1970!) a KARLA RAHNERA. Málokterý moderní theolog publikoval tolik modliteb jako RAHNER. Když se do nich začnete, zjistíte, že to jsou stejně do obsahově hluboké a precizně formulované texty, jako jeho fundamentálně-theologické či dogmatické traktáty! (V jedné z nich např. říká: Prchám-li před modlitbou, Bože, pak ne proto, že bych prchal před Tebou, ale proto, že prchám před sebou, který se modlí tak neuměle!)

Ale zpátky k nz perikopě. Když se modlíte, říkejte..., tedy: Modlete se *to a to*, vyslovte tato a ne jiná slova. Modlitba Páně se neskládá z obecností, ale z docela konkrétních proseb: *At' tomu tak a tak je, at' tomu tak a tak není. Dávej nám chléb a nedej, aby nás ovládlo zlo.* Starší i novější vykladači se shodují v tom, že za těmito prosbami je jedna jediná prosba, prosba o Boha: prosíme Boha o to, aby byl opravdu Bohem – uprostřed nás, v našem životě.

2.4. „Otče, buď posvěceno tvé jméno. Přijď tvé království.“

V první prosbě Otčenáše – teď jsem si ovšem dovolil odskok do jeho matoušovské, liturgické verze! – prosíme Toho, kdo je na nebesích, aby na nebesích nezůstával. Jedna z travestií této modlitby – jinou takovou, zdaleka ne tak bezbožnou, otevírá S.K. NEUMANN svou *Knihu lesů, vod a strání* – báseň *Pater noster* z pera francouzského básníka JAQUESA PRÉVERTA začíná slovy: „Notre Pere qui etes aux cieux / Restez-y“ - „Otče náš jenž jsi na nebesích / Zůstaň si tam“. Modlitba propojuje, propojuje Boha a člověka, dělá Boží věc naší věcí a naší věc Boží věcí. Modlíme se přece za to, aby Bůh byl ne ideálem (neřku-li iluzí), nýbrž realitou.

Modlíme-li se *Buď posvěceno Tvé jméno*, pak se modlíme za to, abychom v našem theologizování Boží jméno posvěcovali, ne znesvěcovali. Modlíme-li se *Přijď království Tvé*, pak se modlíme za to, abychom něco z Božího království okusili i ve vyšších patrech tohoto domu, čímž nemyslím pouze posluchárny, ale také kavárnu a studentskou ubytovnu. V dalších prosbách (teď podle Lukáše) *Náš denní chléb nám dávej každého dne. A odpusť nám naše hříchy, neboť i my odpouštíme každému, kdo se provinuje proti nám. A nevydej nás do*

pokoušení, vztahujeme k Bohu celý náš život v dobrém i ve zlém, naše mezní situace i naši každodennost.

2.5. „Když se modlíte, říkejte: Otče.“

Znáte – a když neznáte, pak je poznáte – ty nikdy nekončící úvahy o vztahu Boží milosti a lidské svobody. Četli jsme poslední kapitulu knihy proroka *Jonáše*: rozuzlení příběhu o Božích akcích a lidských reakcích na ně, o následných lidských akcích a nových Božích reakcích. V málo které biblické knihy je tak patrné, že Bůh si přeje, abychom jeho jednání chápali a abychom s ním souhlasili. Klasická věta patristické soteriologie říká: *Ten, který tě stvořil bez tebe, tě nespasí beze tebe!* Reformace podnikla na syn-ergismus, teorii a praxi spolupráce člověka s Bohem na díle lidského spasení, frontální útok. Lidová moudrost *Přičiň se a Pán Bůh Ti pomůže* je v očích evangelického theologa blud par excellence. Je dobré, že nám právě Barth – theolog více než který jiný obviňovaný z mon-ergismu, axiomu *Bůh všechno, já nic* – říká výslovně: Modlím se já, já, nikoli že by se snad za mě modlil Duch svatý! A jde ještě dál – jako nejednou mu to i tady poněkud „ujelo“, ale theologie byla v jeho očích riskantním podnikáním, k němuž je třeba notný díl odvahy! – a řekne: Bůh nejedná stejně, když se modlím, jako by jednal, kdybych se nemodlil! Moje modlitba má vliv na Boží jednání, ano, na Boží existenci! (14/26) Chcete-li: Minimum reformačně únosného synergismu: Nechce nás zachránit proti naší vůli! A paradigmatickým tohoto spolupůsobení, této spolupráce (cooperatio, „collaborer“) Boha a člověka, je právě modlitba. Neboť, dejme za pravdu EBELINGOVI: Modlit se znamená podílet se na díle Božím.

3. Otče náš.

V kanonické verzi Modlitby Páně se modlíme *Otče náš*. Křesťané se modlí zástupně za všechny lidi. Formule zástupnosti tu má dvojí smysl: 1. přimlouváme se za všechny lidi, i za ty, které neznáme, i za své nepřátele (ř.katolík se např. má modlit „za duše v očistci, na které nikdo nepamatuje“) a 2. modlíme se jménem těch, kteří se sami nemodlí (protože to neumějí, nechťejí, nedokážou). Od nás theologů/theoložek veřejnost oprávněně očekává, že se budeme v obojím smyslu zástupně modlit.

Na jednom ze svých heidelberských studijních pobytů jsem bydlel v Gästehausu nedalekého benediktinského opatství. Když jsem se loučil s bratrem v pfortě, řekl jsem mu na rozloučenou: „A modlete se za nás.“ – rozuměj za nás „oddělené bratry“ – evangelické theology, za nás Čechy, za nás lidi ve světě. S pobaveným úsměvem mně odpověděl: „Ale vždyť to přece děláme!“

Takže: Modleme se jeden za druhého. Modlete se, prosím, za mě: např. abych zvládl to – pro mne tak těžko zvládnutelné – studentské farářování. Já se budu modlit za vás: abyste vy zvládli to – pro vás trk těžko zvládnutelné – studium evangelické theologie.

Modlitba *Pane, ať mě ten vůl Štefan nevyhodí od zkoušky ze systematiky* by byla modlitba ve výše naznačeném smyslu pohanská. Modlitba *Pane, dej ať já ignorant zvládnou u Slámy hebrejštinu* by snad obstála někde v ješivě. *Pane, nauč mě číst Bibli nebo nauč mě rozumět Lutherovi* je na evangelické theologické fakultě „politicky korektní“.

Já bych se asi měl modlit: *Pane, nauč mě učit theologii*; Vy byste se asi měli modlit: *Pane, nauč nás učit se theologii*. Všichni pak můžeme opakovat po Petrovi, Janovi a Jakubovi, Ondřejovi a Filipovi (a Marii, Martě – a jak se všichni jmenovali, vždyť se namnoze jmenujeme taky tak): *Pane, nauč nás modlit se. Nauč mě se správně, dobře modlit. Amen.*